

КАФЕДРА СТАРОВИННОЇ МУЗИКИ

Камерний ансамбль

Освітній ступінь

Магістр

Курс	1, 2
Семестр	1, 2, 3

Спеціальність

025 «Музичне мистецтво»

Освітньо-професійна програма

«Музичне мистецтво»
Орган

Статус

Обов'язкова

ECTS	5
Годин	150
Практичні	72
Самостійна робота	78

Форма контролю

Залік, атестаційний
екзамен

Інформація про викладача

ПІБ	Булибенко Галина Вікторівна, професорка, професорка кафедри старовинної музики Національної музичної академії України імені П.І. Чайковського, заслужена діячка мистецтв України
Профіль викладача	orcid:0000-0002-1062-8796
e-mail	galinabulybenko@gmail.com

АНОТАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Сполучення органу з голосом або будь-яким інструментом дуже природно. Співучість органа, його нескінченний звук, багатство барв та динамічних можливостей роблять його дійсно унікальним і відкривають безліч можливостей його сполучень з різними інструментами. Прагнення досягнути гармонійного розвитку людської особистості надає саме музичному мистецтву надзвичайно важливу роль, бо воно впливає духовний світ людини. Великі можливості органа пригортають увагу інших музикантів для співпраці з ним.

Основна робота органіста в класі камерного ансамблю полягає у складанні органних транскрипцій, т.я. органних ансамблевих партій майже не існує.

Метою курсу «Камерний ансамбль» є виховання висококваліфікованих фахівців, які володіють достатньою кількістю професійних знань та навичок, необхідних для подальшої самостійної праці в концертних закладах нашої країни у складі різних ансамблів, виховання викладачів предмету «Камерний ансамбль» в навчальних закладах нашої держави.

Безумовно, практика ансамблевої гри відкриває у молодого виконавця додаткові можливості розвитку його творчого потенціалу та образного мислення, сприяє досягненню професійної зрілості та розширює його музичний кругозір. Формування у здобувача

навичок ансамблевої гри сприяє становленню його творчої особистості з одночасним вихованням у нього поваги до іншої особистості, до пошуку варіантності виконавських трактовок тощо.

Завдання курсу «Камерний ансамбль» полягає у вихованні:

- навичок складання органних перекладів з фортепіанних та оркестрових партій в різних творах ансамблевої літератури;
- навичок синхронної та динамічно збалансованої гри в будь-якому ансамблі;
- швидкої адаптації до складних акустичних умов залу та технічних особливостей концертного органа;
- оркестрового мислення та художнього смаку у виборі фарб органа при складанні регістрового балансу в грі з партнером;
- відчуття музичного стилю і художнього змісту твору, та яскраве його втілення;
- навичок паралельного слухання всіх партій ансамблю, не загублюючи свою;
- збереження своєї творчої особистості при грі в ансамблі та одночасного розуміння спільної мети при виконанні твору.

Здобувач **повинен знати:**

- основні музичні стилі для професійного вибору засобів виразності при виконанні твору та грамотного використання можливостей органа;
- засоби оволодіння складними акустичними умовами залу та компенсації запізнення звуку органа;
- основні правила взаємозаміни голосів органа при складанні регіструвань;
- особливості ансамблевого музикування з різними складами інструментів;
- основні правила створення органних перекладів;
- основну ансамблеву літературу композиторів різних часів.

Здобувач **повинен вміти:**

- зробити яскраву, художню та технічно доцільну транскрипцію для органа з клавірної або оркестрової ансамблевого твору;
- скласти оптимальне регістрування у творі, що відтіняє інший інструмент (тембровий аспект) та збалансовану з ним (динамічний аспект);
- грати ритмічно та синхронно з партнером в складних для обох акустичних умовах концертного залу: запізнювання звуку органа, обмеженої чутності гри партнера та часто в умовах неможливості бачити його;
- володіти стильовими навичками виразної гри на органі та доречне користування ними (штрихи, туше, артикуляція, стильове відчуття музичного часу тощо);
- мати розвинуту творчу уяву щодо існування регістрових барв різних органів та їх грамотного та доцільного використання.

Програмні компетентності

Загальні компетентності (ЗК):

- ЗК 1. Здатність спілкування іноземною мовою.
- ЗК 2. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.
- ЗК 3. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.
- ЗК 4. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
- ЗК 5. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях
- ЗК 6. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).
- ЗК 7. Здатність до міжособистісної взаємодії
- ЗК 8. Здатність працювати в міжнародному контексті.
- ЗК 9. Здатність працювати автономно.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності спеціальності (СК):

- СК 1. Здатність створювати, реалізовувати і висловлювати свої власні художні концепції.

- СК 2. Усвідомлення процесів розвитку музичного мистецтва в історичному контексті у поєднанні з естетичними ідеями конкретного історичного періоду.
- СК 3. Здатність розробляти і реалізовувати творчі проекти по створенню / інтерпретації / аранжуванню та перекладу музики.
- СК 4. Здатність інтерпретувати художні образи у виконавській / композиторській / педагогічній діяльності.
- СК 5. Здатність збирати та аналізувати, синтезувати художню інформацію та застосовувати її для теоретичної, виконавської, педагогічної інтерпретації.
- СК 6. Здатність викладати спеціальні дисципліни в закладах освіти з урахуванням цілей навчання, вікових та індивідуальних особливостей здобувачів освіти.
- СК 7. Здатність аналізувати виконання музичних творів або оперних спектаклів, здійснювати порівняльний аналіз різних виконавських інтерпретацій, у тому числі з використанням можливостей радіо, телебачення, Інтернету.
- СК 8. Здатність взаємодіяти з аудиторією для донесення музичного/навчального матеріалу, вільно і впевнено репрезентувати свої ідеї (художню інтерпретацію) під час публічного виступу.

Програмні результати навчання

- ПРН 1. Володіти професійними навичками виконавської, творчої та педагогічної діяльності.
- ПРН 2. Володіти навичками ансамблевого музикування в групах різних складів у концертно-виконавському та репетиційному процесах.
- ПРН 3. Визначати стильові і жанрові ознаки музичного твору та самостійно знаходити переконливі шляхи втілення музичного образу у виконавстві.
- ПРН 4. Професійно здійснювати аналіз музично-естетичних стилів та напрямків.
- ПРН 5. Вибудовувати концепцію та драматургію музичного твору у виконавській діяльності, створювати його індивідуальну художню інтерпретацію.
- ПРН 6. Володіти музично-аналітичними навичками жанрово-стильової та образно-емоційної атрибуції музичного твору при створенні виконавських та педагогічних інтерпретацій.
- ПРН 7. Володіти термінологією музичного мистецтва, його понятійно-категоріальним апаратом.
- ПРН 8. Здійснювати викладання гри на інструменті / вокалу / диригування / теорії, історії музики / композиції з урахуванням потреб здобувача освіти, цілей навчання, вікових та індивідуальних особливостей здобувача.
- ПРН 9. Здійснювати ефективне управління мистецькими проектами, зокрема, їх планування та ресурсне забезпечення.
- ПРН 10. Приймати ефективні рішення в галузі культури і мистецтва, аналізувати альтернативи та оцінювати ризики.

ПЕРЕЛІК ТЕМ

Змістовий модуль 1. Робота над переробкою фактури

- Тема 1. Питання перетворення різних типів фактур. Ефект «спрощення» та «ускладнення» партії органа під час створення перекладання та доцільність цих перетворень
- Тема 2. Складання педальної партії у творах романтичних авторів. Робота з технічними засобами органа в творах композиторів-романтиків
- Тема 3. Драматургічні особливості творів композиторів сучасного періоду. Особливості складання транскрипцій сучасних творів
- Тема 4. Питання стилю при складанні транскрипції ансамблевих творів. Робота з неокласичними та необароковими ансамблевими творами

Тема 5. Особливості виконання ансамблю в складних умовах залу. Питання балансу ансамблевих партій та вміння «домовлятися» – збереження особистості кожного партнера без втрат

Змістовий модуль 2. Музичний аналіз творів та укладання реєструвань

Тема 6. Виконавський аналіз творів, що вивчаються. Опрацювання спеціальної методичної літератури

Тема 7. Основні принципи складання реєструвань при грі в ансамблі з різними інструментами

Тема 8. Робота над основними принципами додавання педальної партії в складних органних транскрипціях

Тема 9. Репетиційна підготовка до публічного виступу. Запис репетиційних програвань на аудіо та відео технічних пристроях, прослуховування цих записів з подальшим аналізом і обговоренням з викладачем

Тема 10. Складні акустичні умови концертного залу та особливості ансамблевої роботи в них

Змістовий модуль 3. Виховання творчої уяви

Тема 11. Основні принципи складання реєструвань до творів композиторів класичного періоду

Тема 12. Робота над різновидами використання педальної клавіатури. Типи педальної аплікатури

Тема 13. Робота над складанням «оркестрових» реєструвань. Вивчення «оркестрових» голосів органа

Тема 14. Складання програми концертних виступів, яка б відповідала складу публіки, загальній темі концерту та можливостям конкретного органа, на якому належить виступати

Тема 15. Побудова виконавського плану твору, що вивчається: основні етапи вивчення, побудова музичної форми, становлення кульмінації твору тощо. Шляхи творчих пошуків художніх засобів щодо його виконання

ФОРМИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ

1. Вербальний: інтерактивний (діалог, бесіда).
2. Практичний: аналітична практика.
3. Наочний: демонстрація.

НАВЧАЛЬНІ РЕСУРСИ

Основні та додаткові матеріали до навчальної дисципліни надсилаються персонально електронною поштою, Viber, Messenger, Telegram.

МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Головною формою контролю для здобувачів освітнього ступеню «Магістр» є залік наприкінці 1, 2 семестрів. Після вивчення курсу наприкінці 3-го семестру здобувач складає атестаційний екзамен. **Поточною формою контролю** роботи здобувача залишається урок з викладачем-органістом протягом всього періоду навчання. Здобувач обов'язково повинен мати відкриті виступи, він може також брати участь у майстер-класах, прослуховуваннях та інших формах концертної діяльності.

Система оцінювання

№ з/п	Контрольний захід оцінювання	Всього %
1.	Виступи на академічних концертах	10
2.	Виступи в концертах класу/ ансамблевих концертах	15
3.	Участь у майстер-класах (активна форма), конкурсах, фестивалях, запис відео для участі в онлайн конкурсах та інших творчих проектах	10
4.	Участь у майстер-класах (пасивна форма), семінарах, практикумах, що присвячені проблемам ансамблевого виконавства	10
5.	Відвідування культурно-мистецьких заходів з подальшим аналізом	5
6.	Екзамен (залік)	50
	Всього	100

Критерії оцінювання знань здобувачів

90–100–А– відмінно – Здобувач демонструє глибоке осягнення художнього змісту і форми музичного твору, виявляє індивідуальне ставлення до художніх образів, створює цікаве оригінальне реєстрування. Виконання партії відрізняється технічною досконалістю, яскравим артистизмом та емоційною гнучкістю у поєднанні з психологічною витривалістю. Ансамбль з партнером досконалий, повне музичне відчуття один одного. Органіст впевнено та вміло користується технічними засобами органа. Протягом навчання активно бере участь в творчих заходах, постійно відвідує уроки з камерного ансамблю, наполегливо і продуктивно працює самостійно.

82–89–В– добре – Здобувач демонструє високий художній та технічний рівень виконання, сценічну волю, артистизм. Його інтерпретація свідчить про вдумливе відношення до авторського тексту та пошуки оптимальних виразних засобів втілення образного змісту музики. Дуже хороший ансамбль з партнером. Органіст-ансамбліст грамотно користується технічними засобами органа. Протягом року систематично відвідує уроки з камерного ансамблю, наполегливо займається самостійно.

74–81–С– добре – Здобувач добре розуміє художній зміст твору, досить переконливо інтерпретує його. Ансамбль має деякі технічні недоліки. Користування технічними засобами органа не досконале. Протягом навчання здобувач регулярно відвідує уроки, сумлінно займається самостійно.

64–73– D – задовільно – Здобувач посередньо справляється в цілому з виконанням програми, припускає деякі неточності в нотному тексті, темпах, не завжди співпадає з партнером, недостатньо володіє технічними засобами інструмента, не має достатніх навичок у виконанні. Протягом навчання пропускає уроки, несистематично працює самостійно. Протягом семестру репертуарні вимоги виконав не повністю.

60–63– E – задовільно – Виконання здобувача відрізняється посереднім художнім, технічним та емоційним рівнем, психічною нестійкістю, допускаються помилки в нотному тексті, не співпадає з партнером в ансамблі. Протягом навчання пропускає уроки, нерегулярно працює самостійно.

35–59–FХ – незадовільно – Виконання здобувача відрізняється посереднім художнім, технічним та емоційним рівнем, психічною нестійкістю, допускаються помилки в нотному тексті, не співпадає з партнером в ансамблі. Протягом навчання пропускає уроки, нерегулярно працює самостійно.

1–34– F – незадовільно – Виконання здобувача відрізняється низьким художнім, технічним та емоційним рівнем, психічною нестабільністю, допускаються грубі помилки в нотному тексті. Володіє незначним репертуаром. Протягом навчання практично майже не відвідував заняття по камерному ансамблю, дуже погано працював самостійно.

ІНКЛЮЗИВНЕ НАВЧАННЯ

Навчальна дисципліна може викладатися для більшості здобувачів з особливими освітніми потребами.

НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ

Курс передбачає звернення до матеріалів іноземними мовами. Заохочується прагнення здобувачів до опрацювання матеріалу за допомогою англомовних джерел - книг, статей, онлайн-курсів тощо, які відповідають тематиці конкретних занять.

НЕФОРМАЛЬНА ОСВІТА

У межах вивчення навчальної дисципліни передбачається участь здобувачів у публічних виступах в якості виконавця, помічника органіста або ведучого концертного виступу органного класу, а також відвідування найрізноманітніших культурно-мистецьких заходів.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Арнонкур Н. «Музика як мова звуків. Шлях до нового розуміння музики.» (Суми: вид. «Собор», 2002) переклад Приходько І. з видання (Harnoncourt N. Vusik als Klangrede: Wege zu einem neuen Musikverständnis. Salzburg, 1982)
2. Булибенко Г. «Органна транскрипція камерних творів» (Луцьк «Волинська обласна книгарня» 2012)
3. Бондаренко М., Динамічна рівновага мелодійного та гармонійного коренів у музиці Й.С.Баха як фактор виховання слуху, (сб. «Бах і сучасність», Київ, «Музична Україна», 1985, стор.136-148)
4. Горюхіна Н., Стил ь музики Й.С.Баха, (сб. «Бах і сучасність», Київ, «Музична Україна», 1985, стор.19-32)
5. Гречишкіна Н. Особливості концертного виконання оперної арії. Навчальний посібник - Донецьк, 2007
6. Давидов М. "Методика перекладань інструментальних творів для баяна" (М, вид. "Музика", 1989)
7. Дубинец Е. Знаки звуків. Про сучасну музичну нотацію. – К.,1999.
8. Зинкевич О. Камерна музика. – К.,1967.
9. Золозова Т. Інструментальна музика післявоєнної Франції 1945-1970 рр. – К., 1989.
10. Інструментальна музика післявоєнної Франції 1945-1970 рр. – К., 1989.
11. Концертмейстерська практика в оперному театрі. Методичні рекомендації. /Авт. упоряд. Скобцова Ж.Г. - К. РМКНЗМиК, 1997
12. Котляревський І. «Темп та його позначки в творах Й.С.Баха» (сб. «Бах і сучасність», Київ, «Музична Україна», 1985, стор. 89-99)
13. Маркова О. Виконавський і композиторський принципи мислення як антитези естетично-риторичного та композиційного творення музики // Науковий вісник НМАУ ім. П.І. Чайковського : Виконавське музикознавство : [зб. наук. статей / ред.-упор М.А. Давидов, В.Г. Сумарокова]. – К., 2007. – Вип. 69. Книга тринадцята. – С. 6–13.
14. Методичні вказівки з концертмейстерської практики для студентів фортепіанних факультетів музичних вузів. Автор-упоряд. Н.М.Протопопова К. 1986
15. Молчанова Т. Мистецтво піаніста – концертмейстера. Львів, 2007

16. Науковий вісник №87 НМАУ ім. П.І.Чайковського. Збірник статей «Проблеми камерно-ансамблевого виконавства» ; [Редактори – упорядники: Басалаєва Є., Арсенічева]. – 2009. – Т. 7.
17. Польська І. Камерний ансамбль: історія, теорія, естетика: [монографія]. – Х.: ХГАК, 2001.
18. Про роботу концертмейстера в класі хорового диригування. Методичні рекомендації. Автор – упоряд. А.А.Мірошнікова. К. РУМК, 1990
19. Саварі С.В. Азбука акомпанемента. Учебний посібник. / Упоряд. А.Я.Гроссов. – Донецьк 2006 – О., 1982.
20. Сікорська Н. В. Основні аспекти виконавського стилю Бароко: досвід узагальнення з позицій сучасної науки і практики / Наталія Сікорська // Наук. вісн. Нац. муз. акад. України ім. П. І. Чайковського. — Київ, 2014. — Вип. 109, кн. 6. — С. 96—116.
21. Таранов Г. "Курс читання партитур" (вид. "Мистецтво", М – Л 1939)
22. Шабалтіна С. М. Авторські вказівки та виконавська свобода в музиці Бароко і сучасності // Науковий вісник НМАУ ім. П.І. Чайковського: Музично-творчий процес: наукові рефлексії: [зб. статей].– К., 2008. – Вип. 72.– С.192-200.
23. Шабалтіна С. М. Вплив клавірного мистецтва минулого на сучасне фортепіанне виконавство // Науковий вісник НМАУ ім. П.І. Чайковського. – К., 2011. – Вип.102.– С.291-303. – (Серія «Старовинна музика: сучасний погляд»: кн.5).
24. Шадріна-Личак О.В. Генерал-бас, або мистецтво акомпанемента: до проблеми виконання ансамблевої музики барокової доби / О. Шадріна-Личак // Науковий вісник Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського: [зб. статей]. – К., 2009. – Вип. 88. – Част. І. – С. 107-116. – (Серія "Старовинна музика: сучасний погляд": кн. 3).
25. Шадріна-Личак О. В. Про використання прикрас в епоху бароко. // Київське музикознавство: культурологія та мистецтвознавство (До 150-річчя Київського інституту музики ім. Р.М. Глієра); зб. статей. – К., 2017. № 55. - С. 101-111.
26. Dolmetsch A. The interpretation of the music of the XVIIth and XVIIIth Centuries revealed by contemporary evidence. – London: Novello, 1946. – 493 p.
27. Ferguson H. Keyboard Interpretation. – London : Oxford University Press, 1975. – 222 p.
28. Klinda F., Organova interpretacia, OPUS, Bratislava, 1949
29. Matthaei K., Vom Orgelspiel, Breitkopf & Härtel, Leipzig 1921
30. Riemann H., Handbuch der Orgel, M.Hesses Verlag, Berlin 1922
31. Fischer W., Der Organist und sein Instrument, // Wege zur Orgel, s. 182-205, Evangelische Verlagsanstalt GmbH, Berlin 1987